

शिक्षणाशिवाय भवितव्य नाही

प्रसंग- स्वातंत्र्य दिनानिमित्त 'शिक्षणाचे महत्त्व' या गावकऱ्यांना मार्गदर्शन

दि. १५-०८-२००८, स्थळ - स्व.राणीदानजी जैन माध्यमिक विद्यालय, वाकोद

कायम सकारात्मक विचार असणाऱ्या भाऊंनी अतिशय प्रतिकूल परिस्थितीत वाकोद ते वॉशिंग्टन हा जीवनप्रवास यशस्वी करून दाखविला. खेड्यातील एक व्यक्ती शिक्षणामुळे उद्योजकीय क्षेत्रात एवढे घवघवीत यश संपादन करू शकते, तसे यश ग्रामीण भागातील विद्यार्थ्यांना मिळू शकते, असा आत्मविश्वास देत देत भाऊ त्यांना काही स्वानुभवही इथे सहजतेने सांगतात. उद्याचे आदर्श, सुसंस्कृत, उच्चशिक्षित नागरिक घडण्यासाठी शैक्षणिक क्षेत्रातील तसेच ग्रामसुधारणेची कृतिशीलताही जोपासतात. व्यसनमुक्त, तंटामुक्त, राजकारण विरहित वाकोद भाऊंना अपेक्षित आहे, त्यासाठी शासकीय अधिकारी, शिक्षक, डॉक्टर, डॉक्टर, तलाठी आणि गावातील सज्जनशक्ती यांच्या एकजिनसी प्रयत्नातून वाकोद सर्वांगसुंदर होऊ शकते, तसा ध्यास बाळगण्याचे आवाहन भाऊ इथे करतात.

आदरणीय मंच, ग्रामस्थ, भगिनी आणि बंधून्नी,

शिक्षण हा सर्वात महत्त्वाचा, मूलभूत विषय असल्याने त्याबद्दल काही विचार मांडणार आहे.

मित्रांनो, गाव तिथे मंदिर त्याप्रमाणे गाव तिथे शाळा या धर्तीवर आपण गाव तिथे उकिरडा आलाच! प्रत्येक गावामध्ये उकिरडे आहेत आणि प्रत्येक गावांमध्ये अतिक्रमण केलेली घरे सुद्धा आहेत. तेव्हा गावातल्या काही व्यक्तींनी, काही वर्गातील लोकांनी थोडाफार एखाद्या गोष्टीसाठी विरोध केला म्हणजे आपण निराश होऊन बसावे अशा गोष्टी सामाजिक क्षेत्रात, चालत नाही गावातील इतर सज्जन लोकसुद्धा बघ्याची भूमिका घेतात. कारण एकच, विरोधात कोण जाणार? दारू पिऊन भांडण करणाऱ्याशी आपल्याला काय करायचे! थोडक्यात दुर्जनांच्या या दुभंगण्यामुळे इतर कोणीही त्यांच्या भानगडीत पडत नाही तर अलिप्तपणाचे धोरण अवलंबतात, पण म्हणून गावाच्या विकासाचा रथ थांबवावा, असे मला कधीच वाटले नाही. मी तसे होऊ देणार नाही, पण एक गोष्ट आहे की गावाच्या विकासामध्ये सर्वात जास्त महत्त्व कोणाला असेल, तर माझ्यामते ते शिक्षणाला आहे आणि शिक्षणामध्ये सुदैवाने हे तंटे, राजकारण वगैरेचा विशेष संबंध आलेला नाही, येत नाही.

शिक्षण शासकीय यंत्रणेचाच एक भाग आहे. शिक्षणामध्ये इतर अनिष्ट गोष्टींचा विशिष्ट प्रादुर्भाव नाही, म्हणून शिक्षण हे क्षेत्र मी माझ्या विकास कार्यक्रमांमध्ये सर्वात महत्वाचे क्षेत्र म्हणून मानले आहे. त्यादृष्टीने शिक्षणाकडे लक्ष घायला सुरुवात केली आहे.

आज १५ ऑगस्ट आहे गेल्या चार वर्षांपासून मी वाकोदला येत आहे, या चार वर्षांमध्ये आपण शिक्षणाच्या बाबतीत आणि विशेषकरून बारावीच्या आणि दहावीच्या बाबतीत १५ टक्क्यांवरून १०० टक्क्यांपर्यंत येऊन पोहोचलो आहोत. तालुक्याच्या दृष्टीनेसुद्धा या निकालाला अत्यंत महत्त्व आहे. असा निकाल लागणे सन्मानाचा भाग आहे असे मी मानतो. शिक्षणासाठी काही भावी योजना आहेत त्या साधारणतः बारावीची जी मुले आणि मुली आहेत यांना जर शिक्षणासाठी बाहेरून यावे लागत असेल अशा किंवा गावातील काही विद्यार्थी असतील तर त्यांचे अभ्यासाकडे दुर्लक्ष होता कामा नये. दुर्लक्ष नेमके होतेच! कारण की घरात वडील दारू पिऊन आले, आईला मारहाण केली, घरात गोधळ केला, या सर्व रात्रंदिवस घडणाऱ्या घटना आहेत.

अकरा वर्षे इथे काढलेली आहेत त्यामुळे मला जवळून सर्व माहिती आहे. त्यानंतर परत दोन वर्षे, ज्यावेळी मी ३२ वर्षांचा होतो, त्यावेळी मी परत वाकोदला आलो आहे. तेव्हा अगदी पहिल्यापासून आत्तापर्यंत चांगले ओळखतो मी असे ठरवले आहे की, आपण आपल्या गावाला सर्वांना सर्व अडचणीतून बाहेर काढावे. थोडक्यात त्या विद्यार्थ्यांना यातून बाहेर काढावे. तुम्हाला एक गोष्ट ऐकून विशेष वाटेल मी 'अनुभूती' नावाची शाळा जळगावला सुरू केली, त्यात माझे स्वतःचे नातू या शाळेत शिकत आहेत. राहण्यासाठी जैन हिल्स सारखी एवढी चांगली जागा असूनसुद्धा मी माझ्या तीन नातवांना त्या निवासी शाळेतच टाकले आहे. मी रोज त्या शाळेत जातो. मी जर इतर विद्यार्थ्यांशी बोललो, तरच त्या नातवांसोबत बोलतो, ते सुद्धा माझ्याशी बोलत नाहीत.

एवढी शिस्त आम्ही त्या शाळेची पाळतो, म्हणून आपल्यालासुद्धा वाकोद या गावात निवासी शाळेची व्यवस्था करावयाची आहे, म्हणजे बारावीच्या विद्यार्थ्यांना आणि जमलेच तर लवकरच दहावीच्या विद्यार्थ्यांसाठीसुद्धा निवासी व्यवस्था करावयाची आहे. राहणे, जेवणे आणि महत्वाचे म्हणजे अभ्यास करणे सर्व एकाच वसतिगृह, जास्तीचा वेळ क्रिडांगणामध्ये आणि ग्रंथालयात खर्ची करता आला पाहिजे, जो सत्कारणी लागेल, त्याच प्रमाणे संगणकाचे ज्ञान त्यांना देता आले पाहिजे, म्हणजे जगात काय चालले आहे? याची त्यांना जाणीव असली पाहिजे, अशा पद्धतीने त्यांचे भवितव्य घडवायचे आहे. मुलांना

असे घडवले तर ते सुजाण नागरिक होतील. मुलांच्या भवितव्याकडे विशेषकरून लक्ष केंद्रित करणे आता अधिक गरजेचे आहे, पण ही दहावी बारावीची मुले येतात कुठून? ती जिल्हा परिषदेच्या शाळेतून येतात. जर आपण जिल्हा परिषदेच्या शाळेकडे व्यवस्थित लक्ष दिले नाही, आणि त्या शाळेतून ज्या विद्यार्थ्याला स्वतःचे नावही लिहिता येत नाही, तो विद्यार्थी जर चौथी किंवा पाचवीमध्ये आला तर त्याचा काय उपयोग आहे? म्हणून जिल्हा परिषदेच्या शाळेत विद्यार्थी शिकत असताना काळजीपूर्वक शिक्षणाची सुरुवात झाली पाहिजे, त्यामुळे जिल्हा परिषद शाळेकडेही लक्ष देणे अत्यंत आवश्यक झाले आहे.

जिल्हा परिषदेचे मा. मुख्यकार्यकारी अधिकारी (C.E.O) डॉ.रामास्वामी साहेब स्वतः आज इथे आलेले आहेत, त्यांना आपण आपल्या अडचणी सांगूच, परंतु मित्रांनो त्यांना फक्त एका शाळेकडे लक्ष देऊन चालणार नाही त्यांना सर्वच ठिकाणी लक्ष देण्याची जबाबदारी शासनाने दिलेली आहे. हे ही आपण लक्षात घेतले पाहिजे. शासनाने सर्व गोष्टी कराव्यात या अत्यंत वाईट सवयी आपल्याला जडलेल्या आहेत. त्या सवयी आपल्याला साठ वर्षांपासून लागल्या आहेत. त्या दूर करण्याचीही गरज आहे. हळूहळू जिल्हा परिषदेच्या शाळेलासुद्धा आपण सांभाळायला पाहिजे, तशी सुरुवात आपण केलेली आहेच आणि त्या जिल्हा परिषदेच्या शाळेला आणखी सक्षम करण्यासाठी आम्हाला फक्त शिक्षक कमी पडू देऊ नका. एवढीच विनंती मी सर्वांच्यासमोर साहेबांना करणार आहे.

आम्ही बाकी लहान मोठया काही सोयी लागतील त्या सर्व करून घेऊ. परंतु सर्वसाधारणपणे शिक्षकांची नियुक्ती करणे, हे काम शासनालाच करावे लागेल आणि त्यांनी ते व्यवस्थितपणे केले तर फार चांगले होईल असे मला वाटते. आवश्यकता भासल्यास आमच्याकडे इतर जे शिक्षक आहेत त्यांना सुद्धा आम्ही विनंती करू आणि त्यांना जिल्हा परिषदेच्या शाळेत शिकवण्याबाबत मदत करायला सांगू. काहीही झाले, तरी शिक्षणामध्ये आपण कोणत्याही प्रकारची तडजोड करणार नाही.

कोणत्याही प्रकारचे राजकारण तिथे नाही, याबद्दल मला खूप आनंद आहे. म्हणजे गावात सर्वत्र राजकारण असले तरीही हरकत नाही, पण ते राजकारण शिक्षण क्षेत्रात येऊ देऊ नका, एवढे तरी पथ्य पाळणे अत्यंत जरूरीचे आहे. नव्या पिढीचे भवितव्य तरी चांगले होईल यात वाद नाही. एक उदाहरण आपल्या डोळ्यांसमोर आहेच. आपल्या वाकोद गावातला एक विद्यार्थी आहे. तो यावर्षी एम.एस्सी करतो आहे आणि तो ते शिक्षण उत्तमरित्या करतो आहे असे मलाही कळले आहे. तो आमच्या लॅबॉरटरीमध्ये काम करायला आला होता,

आणि ज्यांच्याबरोबर त्याने काम केले त्या सहकाऱ्यांनी मला सांगितले आहे की, हा मुलगा एम.एस्सी झाल्यानंतर आपल्याकडे लावायचा आहे. मी त्यांना सांगितले की, त्याला आपल्याकडे लाऊन घ्या परंतु त्याला पीएच्.डी. साठी म्हणून आपल्याकडे राहू द्या. म्हणजेच निदान एक डॉक्टर तरी, आपल्या वाकोदमधला झाला पाहिजे की ज्याने पीएच्.डी. प्राप्त केलेली आहे. त्याला शक्य झाले तर त्याने एम.एस.सी. झाल्यानंतर आपल्या 'बायोटेक्नॉलॉजी' च्या विभागात काम करावे, कारण सध्या तो त्याचाच अभ्यास करतो आहे.

शिवाजी हा आमचा खास मित्र आहे, तो म्हणतो की, तुम्ही तुमच्या नावापुढे जळगाव लिहिता, तुम्ही वाकोद का लिहीत नाहीत? मी या १५ ऑगस्टच्या दिवशी जाहीर करतो. आता आपल्या वाकोदचे नाव देशाच्या पातळीवर कसे नेता येईल हे पाहू, ते देशाच्या पातळीवर नेऊन मग वाकोदचा एक माणूस वॉशिंग्टनपर्यंत जाऊन पोहोचला म्हणजे अमेरिकेत गेला आहे हे शोभेल. वाकोदच्या लोकांनीही आता काळानुरूप बदलायची गरज आहे. वाकोद अजूनही तेवढीच दारू पितो आहे वाकोद अजूनही तेवढेच पत्ते खेळतो आहे आणि वाकोद तेवढीच नाटके करतो आहे, वाकोद अजून शिक्षणाला शाप देत राहणार आहे, हे चित्र चांगले नाही. त्यातल्या त्यात आई बहिणींना विशेष विनंती करायची आहे की, तुम्ही याकडे लक्ष द्यावे. पित्यांपेक्षा माता मुलांना जास्त जवळ असतात. म्हणून मातांनी जर असे ठरवले की 'मी मेली तरी चालेल पण माझ्या मुलाला शिकवेल' कोणाही मुलाला किंवा मुलीला घरी राहू देऊ नका, त्याला जर काही अडचणी असतील किंवा तुम्हाला काही अडचण असेल तर किंवा खाण्यापिण्याची काही विवंचना असेल, तर तुम्ही ते दीक्षितांना सांगा.

जैन चॅरिटीजच्या राजपुतांना सांगा आमच्या दोघांच्या एकमताने जर काही त्यात करता येत असेल, तर ते मी जरूर करेल, परंतु तुम्ही सर्वांना शिक्षणासाठी शाळेत पाठवा आणि जे शिक्षणात पुढे जाण्यासारखे असतील अत्यंत बुद्धीने चांगले असतील, त्यासाठी मला विशेषकरून शिक्षकांना ही विनंती करावयाची आहे की, तुम्ही थोडासा त्याग करा आणि तुमच्या ज्या मुलभूत गरजा आहेत त्या भागविण्याचे काम जर शासन करू शकले नाही किंवा मी करू शकलो नाही तर तो आमचा दोष आहे, परंतु शाळेमध्ये तुम्हाला किमान सुख सुविधा आहेत त्या उपलब्ध करण्याचेही मी आज ठरवलेले आहे. ही सर्व कामे मी ह्याच वर्षी पूर्णही करणार आहे, कारण शिक्षणाच्या संबंधी ती कामे असल्यामुळे प्राधान्याने मला करावयाचे आहे. वाकोदला किमान चार-पाच शिक्षक तरी स्थायिक झाले

पाहिजे, त्यासाठी त्यांना इथे राहायला जागा मिळायला पाहिजे, म्हणून मी त्यांना राहण्यासाठी जागा बांधण्याबाबतसुद्धा ठरवले आहे. शिक्षक, डॉक्टर, तलाठी या सर्वांसाठी जागेची व्यवस्था मी करणार आहे, शासकीय अधिकारी आपल्याकडे निवासी स्वरूपात राहिले पाहिजेत साहेबांना मला आज जाहीरपणे एवढीच विनंती करावयाची आहे की, असे जे प्रामाणिकपणे काम करणार असतील जे दारू पिणार नाहीत असे शासकीय अधिकारी आम्हाला द्या. आम्हाला त्यासाठी वेगळे अनुदान दिले नाही तरी चालेल. एवढे जरी केले तरी शासनाच्या ज्या योजना आहेत, त्या आमच्यापर्यंत पोहोचतील, साहेब आपल्याला पूर्ण जिल्हा सांभाळायचा आहे, त्यामुळे येणाऱ्या मर्यादांची जाणीव मला आहे असे असूनही आमच्या गावासाठी आपल्याला जेवढे शक्य असेल, तेवढे आपण कराच. येथे काम करणारे अधिकारी चांगले राहिले तर माझे गावकरी बंधू आपोआप चांगले राहतील.

अधिकाऱ्यांना वाईट करणारे कोण आहेत? आमचे लोकं आहेत, कारण कसे की, लवकर दाखला पाहिजे, चुकीचा दाखला पाहिजे असेल आपले गावातलेच लोक त्यांना शंभरची नोट देतात. आपणच लोक अशी कामे करतो त्यामुळे या कर्मचारी लोकांना बिघडवायला जबाबदार कोण आहेत आपणच जबाबदार आहोत! हे सत्य असले तरी ती जबाबदारी आता तुम्हीच आता तुम्हीच घ्यायची आहे आणि शिक्षणाला अशा प्रकारे प्राधान्य देऊन चांगले घडवून आणायचे आहे. आपल्या गावात एक ग्राम पंचायतची जागा आहे, ती एका लोहाराने वापरात घेतली होती, आता ती जागा आपल्या ग्रामपंचायतने परत घेतली आहे, त्या दोन एकरामध्ये आपण इतरांना कोणालाही काहीही न विचारतासुद्धा घरे बांधू शकतो. आज आपण या शाळेच्या परिसरात भिंत बांधली, किती छान वाटते आहे, शाळेचा परिसर किती भव्य वाटतो आहे आणि सर्वात मोठा फरक हा पडला की, जी खळवाडी आहे ती पुढे पुढे सरकत शाळेच्या वर्गापर्यंत येऊन पोहोचली असती, पण आता संरक्षण भिंत झाल्यामुळे ती थांबली आहे.

पावित्र्य राखले पाहिजे. इतरत्र तुम्हाला काय करायचे ते तुम्ही करत आहातच. निदान शाळेला तरी वाचवा. शिक्षकांमध्ये जर काही शिक्षक वाईट वर्तनाचे असतील किंवा त्यांना काही वाईट सवयी असतील, तर तेही एक समाजाचे चित्रच आहे. शिक्षकांनीही वाईट सवयी असतील तर सोडाव्यात. त्यांनी त्यांचा आत्मा आणि स्वाभिमान जागरूक ठेऊन विकास कामे करावीत अशी माझी विनंती आहे. त्यासाठी कोणत्याही प्रकारची कमतरता मी निर्माण होऊ देणार नाही. डी. एड्. प्रथम फेरीत सात विद्यार्थी आणि पाचव्या फेरीत

चौदा अपेक्षित हे आपण आत्ताच ऐकले. हा किती मोठा उच्चांक आहे. पूर्वी फार कमी डी.एड्. व्हायचे. आपले चौदा विद्यार्थी हे शिक्षक होतील. तुम्ही विचार करा की, ही समाजाला किती मोठी देणगी आहे!(टाळ्या) एवढ्या लहानशा वाकोद गावातून चौदा विद्यार्थी शिक्षक होत आहेत. काही दिवसांनी आपल्याला डी. एड्. इथेच सुरु करावे लागेल. मित्रांनो, आज मी इथे काहीच घ्यायला आलेलो नसून तुम्हाला घ्यायलाच आलेलो आहे.

शाळेच्या इमारतीत राजपूतांच्या निवासाची सोय आहे, त्यांची दुसरीकडे व्यवस्था करू ते राहतात त्या जागेत आपण डी. एड्. सुरु करू. मित्रांनो, छान वातावरण निर्मिती झाली आहे. जर आपल्याला भाऊंबद्दल कुठेतरी ओलावा वाटत असेल, तर तो इथे शिक्षण क्षेत्रात उतराई होऊन दाखवा. शिक्षणाला कोणत्याही परिस्थितीत प्राधान्य देण्यासाठी मागे राहू नका. एक वेळचे जेवण कमी मिळाले तरी चालेल पण शिक्षणाच्या कामात दिरंगाई वा टंगळमंगळ करू नका. शिक्षण ही भवितव्याची आणि भविष्याची गुंतवणूक आहे. वाकोदला आत्तापर्यंत सुदैवाने अभ्यासू प्राध्यापक लाभले आहेत, ते सगळेच जिज्ञासू मिळाले. त्यातील जे निवृत्त झाले त्यांना सुद्धा आपण मुद्दाम थांबवून ठेवले आहे, त्याचा हेतू असा आहे की, डी.एड्. म्हणा किंवा आय. टी. आय. म्हणा किंवा जे काही आपल्याला तांत्रिक शिक्षण घ्यायचे असेल किंवा त्याबाबत काही करावयाचे झाल्यास त्यासाठी आपल्याला योग्य अनुभवी मार्गदर्शक व्यक्ती हवीच असते.

आज इथे राजपूत ठाण मांडून बसले आहेत म्हणून तरी तुम्हाला चांगले स्वरूप दिसत आहे, त्यांनी जर थोडे इकडेतिकडे लक्ष दिले असते आणि तेही पैशाच्या मागे गेला असते, तर इथे कुणीही काही चांगले करू शकले नसते. थोडक्यात असे की, माणसांकडूनच सर्व कामे करून घ्यायची आहेत म्हणून मी तुम्हाला पुन्हा एकदा सांगतो की, शिक्षणाच्या कामाबद्दल तुम्ही खूप सतर्क रहा. गुरुजनांचा आपण आज सत्कार केला, कारण त्यांनी खूप मोठे कार्य घडवून आणले आहे. मला असे वाटते की, त्यांची जबाबदारी आणखी वाढलेली आहे. माझी अशी चिन्तनी आहे की, जर डी. एड्. कॉलेज सुरु करणे शक्य असेल तर तेही सुरु करा. सरकार दरबारी ईश्वरकृपेने आपले नाव चांगले आहे, आता गावाचेही नाव चांगले करण्याचा आपला प्रयत्न आहे. या गावातून जर तुम्ही राजकारणाला हाकलून दिले, तर हे गाव देशाच्या पातळीवर मी तुम्हाला येत्या तीन वर्षात पोहोचवून दाखवेल! राजकारण मात्र काढणे जरूरी आहे, त्याचे कारण असे की, राजकारण ही गावातील कीड आहे, तो एक महारोग आहे, तो कर्करोग आहे आजपर्यंत दरवाज्याबाहेर रेंगाळणारे राजकारण

आता घराघरात घुसले आहे. त्यामुळे सावध रहा, पुढील अनर्थ टाळा!

मत कोणाला द्यायचे आहे हे तुम्ही ठरवा, पण घरात राजकारण कशाला आणता? ते बाहेरच ठेवा. तुम्हाला तुमचे मत द्यायचा कायदेशीर अधिकार आहे. त्याचा तुम्ही योग्य वापर करा, पण त्यासाठी तुम्ही समाजाचे कशासाठी विभाजन करता? म्हणून राजकारण रहीत हे गाव करा, आणि असे झाले तर तुम्हाला आश्वासन देतो. आश्वासन देणारा कोण आहे! हेही लक्षात घ्या! हे आश्वासन कोणत्याही पुढाऱ्याचे नसून हे भाऊंचे आश्वासन आहे. (हशा आणि टाळ्या) तीन वर्षात निश्चितच असे घडेल की, वाकोद हे गाव पार्लमेंटमध्ये चर्चिते जाईल, असे गाव बदलू शकते! (टाळ्या) आत्तापर्यंत एक कोटी खर्च झाला आहे, जर तुम्ही मला अजून चांगली साथ दिली असती, तर हाच खर्चाचा आकडा पाच कोटीपर्यंत गेला असता, आणि आत्तापर्यंत हे गाव पार्लमेंट पर्यंत पोहोचलेही असते, पण दुर्दैवाने तसे झाले नाही. थोडीशी निसर्गानेही साथ दिली नाही.

मागच्या वर्षी पाऊस फारच कमी पडल्यामुळे गावातील रस्त्यांची सर्व कामे आपल्याला बंद करावी लागली आणि आत्ता ऑगस्ट आल्यानंतर आपले थोडेतरी भागेल एवढा पाऊस पडला. त्यातल्या त्यात घाई गर्दी करून जळगावचे पाणी इथे घेऊन आलो आणि शिवाजी पाटलांचा रस्ता कॉंक्रीटचा पूर्ण केला. मी म्हटले की, जर १५ ऑगस्टच्या आधी जर शिवाजीचा रस्ता झाला नाही तर वाकोदमध्ये जायला आपली सोयच नाही म्हणून एका दिवसात, चोवीस तासामध्ये रस्ता पूर्ण केला, कॉंक्रीट तयार होऊन आले आणि ते फक्त इथे टाकले गेले.

मित्रांनो, रस्ता तयार करण्यासाठी सुद्धा माणसे लागतात, त्यांना तुम्ही सहकार्य केले पाहिजे, गावकरी नुसते उभे राहता आणि त्यांना सहकार्यही करत नाहीत. याला काय अर्थ आहे? एखादा अडवणूक करणारा असेल, तर त्याला गावातील सर्वांनी मिळून सरळ करायला पाहिजे. त्यासाठी सुद्धा तुम्हा आमचे वजन खर्च करता त्याला काय अर्थ आहे? त्यासाठी तुम्हाला पोलीस लागतात, पाटील लागतात त्याला काय अर्थ आहे? सरपंच आहेच अडचणी दूर करायला. बिचारा सरपंच एकटाच काम करतो. बाकी कोणी पहायला तयारच नाही, ही आजची परिस्थिती आहे. आपण त्या विषयाबद्दल ग्रामसभेत बोलणार आहोतच. शिक्षणाकडे जर आपण लक्ष दिले, तर इथे वाकोदचा मुलगा बोर्डात प्रथम आला तो सोन्याचा दिवस मला बघू द्या, त्याशिवाय मला जायचेच नाही. मित्रांनो, स्वप्न पहायची असतील, तर तुम्ही मोठी स्वप्न बघा! ग्रामपंचायतमध्ये जाण्याचे काय स्वप्न पाहता? जाणाऱ्यांचे

काय भले झाले? त्यांनी विशेष काय केले तिथे जाऊन? जायचे असले, तर तिथेही जा. आपण ती स्वीकृत केलेली एक संस्था आहे, पण याचा अर्थ आपण तिथले राजकारण घरात आणायचे, गावात आणायचे हे चुकीचे आहे. लोक काय तुमच्या तोंडावर होय म्हणतात, ज्यांना मते घायची त्यांनाच देतात. एका पक्षाकडून दारू पितात, आणि दुसऱ्या पक्षाकडून पैसे खातात आणि शेवटी त्यांच्या जे मनात असते तेच करतात. (हंशा)लोकांमध्येही आता अनेक प्रकार आहेत. असो.

मित्रांनो, मला एवढेच सांगायचे आहे की, शिक्षणामध्ये तुम्ही कोणत्याही प्रकारचा अडथळा येऊ देऊ नका, त्यावर प्रत्येक व्यक्तीचे जीवनच शिक्षणावर अवलंबून आहे. लोकांचे अभिप्राय मिळतात भाऊंनी जे ही कार्य केलेते अद्वितीय केले! कशामुळे? कोणत्या भक्कम अधिष्ठानावर? शिक्षणाच्या अधिष्ठानामुळे! मी जे करू शकलो ते अद्वितीय आहे! इथला प्रत्येक माणूस जर सुशिक्षित होऊ शकला तर या गावाचे काय होणार नाही? जिल्ह्याचे चित्र बदलेल! देशाचे भविष्य बदलेल, सर्व महाराष्ट्रात आपले गाव आदर्श होईल!(टाळ्या) आपल्याला खोटे अर्थाने आदर्श गाव करायचे नाही, नुसते प्रमाणपत्र हस्तगत करायचे, त्यात काहीच अर्थ नाही. मला त्या पद्धतीने आपले गाव आदर्श गाव सिद्ध करावयाचे नाही. त्याची काही आवश्यकताही नाही. सारांश हेच सांगायचे आहे की, तुम्ही शिक्षणाकडे अजिबात दुर्लक्ष करू नका कारण शिक्षणाशिवाय भवितव्य नाही एवढीच तुम्हाला मी कळकळीची विनंती आहे.

जय हिन्द! जय महाराष्ट्र!